

Valorizacija lokalne baštine grada Šibenika kroz održivi turizam

Bukić, Josip

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:858838>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA INTERDISCIPLINARNE, TALIJANSKE I KULTUROLOŠKE STUDIJE
PREDDIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ
KULTURA I TURIZAM

JOSIP BUKIĆ

**VALORIZACIJA KULTURNE BAŠTINE GRADA ŠIBENIKA KROZ ODRŽIVI
TURIZAM**

Završni rad

Pula, 2019.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA INTERDISCIPLINARNE, TALIJANSKE I KULTUROLOŠKE STUDIJE

JOSIP BUKIĆ

**VALORIZACIJA KULTURNE BAŠTINE GRADA ŠIBENIKA KROZ ODRŽIVI
TURIZAM**

Završni rad

JMBAG: 0018148357, redovni student

Studijski smjer: preddiplomski sveučilišni studij kulture i turizma

Kolegij: Kulturni identitet Hrvatske

Znanstveno područje: Interdisciplinarne znanosti

Mentor: doc. dr. sc. Nataša Urošević

Pula, kolovoz 2019.

Sadržaj:

1. UVOD	1
2. KULTURNA BAŠTINA I ODRŽIVI TURIZAM	3
2.1. Kultura	3
2.2. Kulturna baština	4
2.3. Kulturni turizam.....	4
2.4. Ovisnost kulture i turizma	5
2.5. Održivi turizam	6
2.6. Načela održivog turizma.....	6
3. ELEMENTI KULTURNE BAŠTINE ŠIBENIKA	8
3.1. Katedrala sv. Jakova	8
3.2. Šibenska vijećnica.....	11
3.3. Kneževa palača i Muzej grada Šibenika.....	12
3.4. Šibensko kazalište.....	14
3.5. Tvrđava sv. Nikole	15
3.6. Tvrđava sv. Mihovila.....	18
3.7. Tvrđava sv. Ivana	19
3.8. Tvrđava Barone	20
4. VALORIZACIJA LOKALNOG NASLJEĐA ŠIBENIKA.....	22
4.1. Postojeći modeli valorizacije	22
4.1.1. Civitas Sacra.....	22
4.1.2. Valorizacija tvrđave sv. Nikole	23
4.1.3. Valorizacija tvrđave Barone	25
4.1.4. Valorizacija Tvrđave sv. Ivana.....	25
4.1.5. Valorizacija tvrđave sv. Mihovila	26
4.2. Inovativni modeli valorizacije	28
4.2.1. Valorizacija gradske jezgre	28
4.2.2. Valorizacija šibenskih tvrđava	29
4.3. Istraživanje identiteta grada.....	31
4.4. SWOT analiza.....	32
5. ZAKLJUČAK	34
Literatura:	35
Popis slika:	37
SAŽETAK.....	38
SUMMARY	39

1. UVOD

Kulturni turizam je sve važnija vrsta turizma zbog svog značaja i ponude koja turistu pruža raznolike prilike odabira destinacije za putovanje. Cilj turista je upoznati nove elemente kulturne baštine drugih naroda zbog stjecanja novog kulturnog iskustva, a cilj turističkih zajednica je proširenje ponude kulturnog turizma, te valorizacija i zaštita lokalne baštine kroz kulturni turizam. Ovaj rad fokusira se na grad Šibenik i njegovu kulturnu ponudu.

Šibenik se prvi put spominje 1066. g. u povelji kralja Petra Krešimira IV. Zbog toga Šibenik nazivaju i Krešimirovim gradom. Šibenik je jedini hrvatski grad sa dva lokaliteta na UNESCO-voj listi, te je okružen dvama nacionalnim parkovima: Nacionalnim parkom *Kornati* i Nacionalnim parkom *Krka*. Također ima bogatu kulturnu baštinu u staroj jezgri grada koju, među ostalim, čine: katedrala sv. Jakova, koja je pod UNESCO-ovom zaštitom, tvrđava sv. Mihovila, tvrđava sv. Ivana, tvrđava Barone te na morskom putu, na samom ulazu u šibenski Kanal sv. Ante, tvrđava sv. Nikole. U starom dijelu grada kuće su građene od kamena, a ulice su zbijene, uske i krivudave. Mali trgovi i mnogi kulturno-povijesni spomenici svjedoče o bogatoj prošlosti grada. Šibenik je najstariji samородni hrvatski grad na našoj obali.

Prilikom izrade završnog rada korišteni su sekundarni izvori podataka prikupljeni iz knjiga, znanstvenih i stručnih radova te internetskih izvora. Sadržaj rada strukturiran je u tri glavna tematska poglavlja, na uvod, zaključak, korištenu literaturu te priloge i sažetke. Uvod sadržava predmet istraživanja i znanstvene metode korištene za obrazloženje strukture rada. Prvo poglavlje sadrži osnovne pojmove, kao što su kulturna baština i održivi turizam, daje osvrt na prednosti i mane održivog turizma te vrste kulturne baštine.

Drugo poglavlje analizira najprepoznatljivije elemente kulturne baštine Šibenika: tvrđavu sv. Nikole, tvrđavu Barone, tvrđavu sv. Mihovila, tvrđavu sv. Ivana i katedralu sv. Jakova. Ostali značajni kulturno-povijesni spomenici i lokaliteti su: Muzej grada Šibenika, Kanal sv. Ante, crkva sv. Andrije, otočić Bisak, starohrvatska crkva sv. Spasa i dr.

Treće poglavlje navodi postojeće i inovativne modele održive valorizacije povijesne baštine grada Šibenika i njegove okolice kako bi se što detaljnije prikazala revitalizacija i prenamjena kulturnih dobara grada Šibenika. Na kraju rada nalazi se zaključak koji obuhvaća sve kulturne

resurse grada Šibenika i prikazuje kako njihova potencijalna valorizacija može pridonijeti razvoju turizma, budući da u njima ima neiskorištenog potencijala. Nakon zaključka, rad prikazuje popis korištene literature koja sadržava naslove knjiga i internetske izvore koji su pomogli u izradi rada, kao i popis slika, tablica i grafikona koji nude prikaz kulturne baštine.

2. KULTURNA BAŠTINA I ODRŽIVI TURIZAM

U sljedećem poglavlju definirat će se ključni pojmovi kulture, kulturne baštine i kulturnog turizma, te definirati pojam održivog turizma i pojmovi vezani uz njega.

2.1.Kultura

Kulturu možemo promatrati kao proces proizvodnje značenja koji članovima određene zajednice pruža okvir za davanje smisla vlastitom životu, i kao proizvod, u obliku intelektualnih i umjetničkih djela, i praksi kojima pripisujemo određena značenja.¹

Kultura je znatno složeniji koncept od turizma, a u mnogim jezicima postoji više stotina definicija za kulturu, što upućuje na to da je kultura toliko višeznačan pojam kojim se mogu obuhvatiti mnoge pojave i oblici čovjekova života i stvaralaštva.² Za neke kultura predstavlja visoku umjetnost koja se nalazi u galerijama širom svijeta, dok neki smatraju da kultura predstavlja sve što se uči i sve stavove koji postoje unutar pojedinog naroda. Neki pojam kulture koriste da bi opisali ponašanje nekog društva, a neki ga povezuju s pojmom civilizacija. Kultura označava interakciju ljudi u društvenim odnosima i njihovu materijalnu proizvodnju i stvaralaštvo . Kulturu čine obrasci ponašanja, te znanje i vrijednosti koji su postignuti i preneseni generacijama. Bit kulture čine vrijednosti povezane s tradicionalnim idejama. Kulturu je potrebno razumijevati u dinamičnom smislu, jer se društvo koje ne prihvaća nove ideje i promjene osuđuje na opasnost kulturnog zatvaranja. U definicijama kulture pojavljuje se pojam kulturnog dobra. Pod tim pojmom UNESCO podrazumijeva predmete koji su izraz ili svjedočanstvo ljudskog stvaralaštva ili prirodne evolucije, a koji predstavljaju povijesnu, znanstvenu, umjetničku ili tehničku vrijednost i interes iz područja kao što su: zoologija, botanika, geologija, arheologija... U turističkoj se literaturi više koristi pojam kultura koji u najširem smislu označava tri široke kategorije suvremenog korištenja tog pojma: opći proces intelektualnog, duhovnog i estetskog razvoja, indikative određenog načina života, te rad i praksa intelektualnih i umjetničkih aktivnosti.³ Kultura se razumijeva i

¹ Tea Golja i Nataša Urošević, Povezanost kulture i turizma u: Tea Golja, Menadžment u kulturi i turizmu, Pula, 2016., str. 3

² Tonka Pančić Kombol, Selektivni turizam, Rijeka, 2000., str. 170

³ Ibid, str. 171

kao proces i proizvod. Kultura kao proces proizlazi iz antropologije i sociologije koje kulturu shvaćaju kao pravila ponašanja ugrađenih u pojedine društvene grupe ili slojeve. Kultura kao proizvod označava društveno područje proizvodnje u kojem ljudi osmišljavaju sebe i svoj život u kreativnom radu čija se vrijednost potvrđuju na tržištu.

2.2. Kulturna baština

Kulturnu baštinu čini materijalno i nematerijalno zajedničko bogatstvo čovječanstva kroz svoju raznolikost i posebnosti. Pojam kulturne baštine ne obuhvaća samo ono što se može opipati, već i ono što je neopipljive prirode.⁴ Njezina zaštita je jedan od važnijih čimbenika za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnog identiteta neke zemlje. Kulturnu baštinu čine pokretna i nepokretna kulturna dobra koja imaju umjetničko, povijesno, paleontološko, arheološko, antropološko i znanstveno značenje. Tu se ubrajaju arheološka nalazišta i zone, krajolici i njihovi dijelovi. Nematerijalni oblici i pojave čovjekova duhovnog stvaralaštva u prošlosti, kao i bibliografska baština, zgrade i prostori na kojima se izlažu kulturna dobra, su povijesni, kulturni, umjetnički i autentični. „Hrvatska posjeduje veliko kulturno-povijesno spomeničko bogatstvo, koje može biti osnova za razvoj kulturnog turizma“.⁵ Kulturna baština dijeli se na: nepokretnu kulturnu baštinu, pokretnu kulturnu baštinu, nematerijalnu kulturnu baštinu i arheološku kulturnu baštinu.

2.3. Kulturni turizam

Kulturni turizam je postao predmet istraživanja i razvojnih potencijala tek u novije vrijeme. Kultura i turizam u Europi jako su povezani pa je na globalnoj razini Europa uvijek imala dominantno mjesto u međunarodnom turizmu zbog svog bogatog kulturnog nasljeđa.⁶

U novijem se razdoblju u turizmu mnogih svjetskih destinacija pojavljuje sve veća konkurencija, pa Europa teško održava svoje mjesto u kulturnom turizmu. I kultura u turizmu, i turizam u kulturi postaju predmet zajedničkog interesa.⁷

⁴ D.A. Jelinčić, 2008., Abeceda kulturnog turizma, MEANDARMEDIA Zagreb, str. 32

⁵ Eduard Kušen, Turistička atrakcijska osnova, Zagreb 2002., str. 96

⁶ Tonka Pančić Kombol, Selektivni turizam, Rijeka, 2000., str. 169

⁷ Vlatko Jadrešić, Turizam u interdisciplinarnoj teoriji i primjeni, Zagreb, 2001., str. 221

2.4.Ovisnost kulture i turizma

Kultura izravno utječe na turizam, ali i turizam sve više utječe na kulturu koja postaje važan motiv turističkih putovanja. Neke se turističke destinacije više orijentiraju na kulturni turizam jer se u tom turizmu radi o manjem tržišnom segmentu, a turisti više troše i pristupaju s nastojanjem za upoznavanje lokalnog stanovništva i njihove kulture. U nekim destinacijama ti turisti nisu posebno poželjni jer previše traže autentično kulturno iskustvo što može vrlo osjetljiva područja otvoriti još opasnijem masovnom turizmu. Turisti u kulturnom turizmu, u traženju autentičnih iskustava mogu nanijeti velike štete lokalnom stanovništvu, ako je ono malobrojno, a turista ima sve više. Jedno od mogućih rješenja za sprječavanje potencijalnog ugrožavanja lokaliteta i stanovništva je stvaranje kulturnih oblika i priredbi samo za turističku potrošnju.⁸

Javlja se i termin turistička kultura u kojoj su posebno bitne navike, spoznaje i postupci vezani za turistička kretanja. Zbog toga se turistička kultura može promatrati i kroz aspekte nekoliko potkultura:

- Kulturu putovanja, koja uključuje razvijanje želje za upoznavanjem bogatstava i raznolikosti svijeta
- Kulturu odmaranja, koja sadrži mnoštvo rekreativno-kulturnih programa
- Kulturu poslovanja, koja nudi bogatu kulturno rekreativnu ponudu

Slika br. 1 Utvrda Gvozdansko

Izvor:

https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/tema_bastina/arheolo%C5%A1ka%20ba%C5%A1tina/KONZERVATORKE%20STUDIJE,%20utvrda%20Gvozdansko.JPG , (18.8.2019.)

⁸ Tonka Pančić Kombat, *Selektivni turizam*, Rijeka, 2000., str. 172

2.5.Održivi turizam

Održivi turizam je dugoročni cilj. U svojoj biti predstavlja ono što čini turističko područje ili destinaciju posebnom. Po definiciji Svjetske komisije o okolišu i razvoju, iz 1987.g., to je oblik turizma koji zadovoljava sadašnje potrebe, a ne ugrožava sposobnost budućih generacija da zadovolje svoje zahtjeve.⁹ Održivi turizam također je definiran kao „vrsta turizma koja u potpunosti uzima u obzir trenutne i buduće gospodarske, društvene i okolišne učinke te se brine o potrebama posjetitelja, sektora, okoliša i destinacije.“¹⁰

2.6.Načela održivog turizma

Planiranje budućeg razvoja gospodarstva, a posebno turizma, nužno je uskladiti s uvažavanjem načela održivog turizma. U praksi je potrebno u strateške nacionalne dokumente ugraditi načela održivog razvoja te institucionalnu organizaciju prilagoditi provođenju tih načela, od nacionalne, do lokalne razine.

Održivi razvoj zasnovan je na četiri glavna načela: ekološkoj održivosti, socio-kulturnoj održivosti, ekonomskoj održivosti i tehnološkoj održivosti. Koncept održivog turizma često se poistovjećuje isključivo sa zaštitom okoliša te se time svodi na samo jedno načelo, načelo ekološke održivosti. Budući da ekološka održivost ima veliku važnost, a onečišćenje prirode postaje globalna prijetnja cijelom čovječanstvu, nedovoljno je ograničiti se samo na ekološku dimenziju. Stvarno ostvarenje održivog razvoja nije moguće bez poštivanja socio-kulturnih specifičnosti, te ekonomske i tehnološke održivosti. Stoga, teorije koje se bave samo ekološkom održivošću, mogu se nazvati ekološkim paradigmama. Ekonomska i ekološka politika moraju biti povezane tako da zaštita okoliša i njena temeljna načela postanu ishodište svih ciljeva ekonomske politike.¹¹

Ekološka održivost jamči kompatibilnost razvoja s očuvanjem i održavanjem osnovnih ekoloških procesa, biološke raznolikosti i prirodnih resursa. Mogućnost prirode da apsorbira štetne tvari sve više slabi.¹²

⁹ M. Dujmović, 2014. – Kultura turizma, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, str. 31

¹⁰ B. Vukonić, Keča K., 2001., Turizam i razvoj, Mikrorad d.o.o. Zagreb, str. 201.

¹¹ Vidoje Vujić, Održivi razvoj turizma, Rijeka, 2005. str 15

¹² Ibid, str. 16

Sociokulturna održivost jamči kompatibilnost razvoja s očuvanjem kulture i sustava vrijednosti ljudi na koje taj razvoj utječe, te trajno održavanje i isticanje identiteta lokalne zajednice. Sociokulturna održivost odnosi se na sposobnost zajednice, bilo lokalne ili nacionalne, da prihvati nove turiste, na kraće ili duže razdoblje, te da unatoč tome nastavi funkcionirati bez problema do kojih može doći zbog turista, ako razvoj nije pažljivo planiran. Ako i dođe do određenih problema, potrebno je unaprijed ugraditi mehanizme da se oni ublaže što je više moguće. Negativni utjecaji novih gospodarskih aktivnosti, uključujući turizam, na socijalnu sliku određene zajednice očituju se u stvaranju razlika između ljudi. Zadatak instrumenata održivog razvoja je spriječiti društvenu neodrživost gospodarskih projekata.¹³

Ekonomska održivost jamči da je razvoj ekonomski efikasan i da je upravljanje resursima takvo da će se njima moći koristiti i budući naraštaji. Cilj tako koncipiranog razvoja je blagostanje za sadašnje i buduće naraštaje. Ekonomska održivost se ne smije zanemariti u odnosu na druga načela, jer se ona odnosi na održavanje zaliha kapitala. Za ostvarenje održivog razvoja potrebno je njegovu vrijednost uključiti u gospodarski sustav. Riječ je o razini ekonomske dobiti od neke aktivnosti dovoljne da pokrije troškove posebnih mjera za ublažavanje utjecaja turista na lokalnu zajednicu, ili da ponudi dohodak kao naknadu za negativne utjecaje turizma. Drugim riječima, ovakvo gledište smatra da je prihvatljivost postignuta ako je ekonomska profitabilnost dovoljno visoka da nadoknadi štete, ublaži nezadovoljstvo, ili spriječi prosvjede.¹⁴

Tehnološka održivost zahtjeva razvoj i primjenu tehnologije tako da se u proizvodnji koristi tehnologija koja uz ekonomske učinke ima i elemente kojima se štiti okoliš. Cilj novih tehnologija je: pronaći zamjenska rješenja za korištenje prirodnih resursa, primijeniti ta rješenja u postupke pročišćavanja voda, uklanjanja otpada i recikliranja, te ih okrenuti poboljšanju čovječanstva. Za održavanje koncepta održivog razvoja bitno je da se nova tehnologija koristi u korist blagostanja čovječanstva.¹⁵ Ubrzani tehnološki gospodarski razvitak društva rezultira stvaranjem sve povoljnijih uvjeta za proširenje turizma.¹⁶

¹³ Vidoje Vujić, Održivi razvoj turizma, Rijeka, 2005., str 17

¹⁴ Ibid str. 18

¹⁵ Ibid, str. 19

¹⁶ Stanko Geić, Organizacija i politika turizma, Split 2007.

3. ELEMENTI KULTURNE BAŠTINE ŠIBENIKA

Ovo poglavlje predstavlja sve elemente kulturne baštine Šibenika, kao što su tvrđave i katedrala u Šibeniku, te navodi njihova najvažnija obilježja. U idućem poglavlju prikazat će se modeli njihove održive valorizacije.

3.1. Katedrala sv. Jakova

Katedrala sv. Jakova u Šibeniku najznačajnije je graditeljsko ostvarenje 15. i 16. st. na tlu Hrvatske. Zbog svojih iznimnih vrijednosti katedrala je 2000.g. uvrštena u UNESCO-ov popis svjetskoga kulturnog nasljeđa.¹⁷

Odluka o gradnji katedrale donesena je 1402.g. Zaključeno je da će se nova katedrala graditi na mjestu stare stolne crkve sv. Jakova. Čim su bila prikupljena prva sredstva, počeo se skupljati materijal za gradnju katedrale. Međutim, kako je upravo u to doba došlo do odlučnih borbi s Mlečanima, početak radova je odgođen. Pripravljeno kamenje upotrijebilo se za popravak gradskih zidina i pojačanje dviju obrambenih kula na ulazu u luku.¹⁸ Kamen temeljac za gradnju katedrale položen je 9. travnja 1431. godine. Ne zna se točno tko je izgradio nacrt velebnе građevine. Međutim, kao prvog graditelja dokumenti spominju majstora Bonina iz Milana. Nakon 10 godina gradnju katedrale preuzeo je majstor Juraj iz Zadra. Njegovo obiteljsko prezime nigdje se ne spominje. Po običaju onog vremena, Juraj je uz svoje ime nosio i ime svog oca - Matejev. Sam je svom imenu dodavao i naziv Dalmatinac. Umjetničku vještinu usavršio je u Veneciji. Došavši 1441.g. u Šibenik, Juraj je s gradskim ocima sklopio ugovor na 6 godina. Na temelju ugovora Juraj preuzima dužnost glavnog majstora za gradnju stolne crkve.

U početku je katedrala zamišljena kao jedinstvena crkva izdužena oblika. Juraj je predložio da se katedrala izgradi u obliku križa što je bila njegova ideja za izmjenu nacрта crkve. Njegov prijedlog je prihvaćen. Temperamentni Juraj unosi u gradnju nove oblike i daje građevini ljepši izgled. Izgrađuje sakristiju, lebdeće anđele na svodu u krstionici, likove sv. Petra i Jakova, ukrase na vratima i školjkama krstionice. Juraj je u Šibeniku otvorio klesarsku školu. Slične škole osnovao je i u Splitu, Dubrovniku i Anconi. Istočni dio katedrale završava trima polukružnim izbočenjima. Na uglu, gdje se sjeverno izbočenje naslanja na pobočni zid, Juraj

¹⁷Katedrala sv. Jakova, <http://www.sibenska-biskupija.hr/katedrala-svetog-jakova/>, 18.9.2019.

¹⁸Hrvoje Matković, Šibensko-kninska županija, Šibenik 2002., str. 55

je isklesao dva dječaka koja u rukama drže valovito savijeni list. Na listu je latinski natpis o gradnji katedrale, a ispod njihovih nogu umjetnikov potpis: Juraj Matejev Dalmatinac.

Juraj je potpis u kamenu stavio 1443. godine. S istočne vanjske strane katedrale, nešto iznad visine prolaznika, Juraj je isklesao niz kamenih glava. To su tri lavlje glave i 71 ljudska. Svaka glava je različita. Juraj je u kamenu ovjekovječio ljude svoga vremena. On je majstorski ocrtao njihova raspoloženja, vrline i mane, plemenitost i mržnju, radost i tegove. Zbog toga je niz kamenih glava oduvijek privlačio pozornost posjetitelja katedrale.¹⁹

Gradnju katedrale usporavale su razne nedaće, ponajviše nestašica novca. Naime, prihodi od trgovine bili su smanjeni, a jednom je veći dio Šibenika uništio požar. U dva navrata gradom je harala i kuga. Da bi se grad opskrbio vodom, izgrađena je velika cisterna (tzv. Četiri bunara) pa je rad na nekoliko godina bio prekinut. Juraj nije dovršio šibensku katedralu. Umro je 1475. godine. Neko vrijeme radovi su se nastavili bez glavnog majstora, a zatim je 1477.g. sklopljen ugovor s Nikolom Firentincem. On je nastavio graditi katedralu prema nacrtima Jurja Dalmatinca. Nikola uređuje unutarnji prostor. Na Jurjeve temeljne stupove postavlja krov i kupolu. Kad je Nikola Firentinac umro 1505. godine, katedrala još nije bila gotova. Radovi su završeni tek 1536.g. izradbom velikog okruglog prozora na pročelju. Katedrala je posvećena 1555. godine. U cijelosti je izgrađena isključivo od običnog bijelog kamena i mramora. Od mnogih građevina koje je Juraj Dalmatinac izgradio diljem Jadrana, šibenska katedrala je njegovo najveće i najznamenitije djelo. Zato mu se Šibenik odužio postavljanjem spomenika na trgu ispred katedrale. Spomenik je rad našeg kipara Ivana Meštrovića.

Dana 18. rujna 1991. u vrijeme velikosrpske agresije na Šibenik, točno u 9 sati i 58 minuta, sa zloglasnog broda jugoslavenske mornarice s oznakom PČ 180, upućena su dva projektila koja su pogodila kupolu katedrale. Tako su bezumni barbari oštetili građevinu svjetskoga glasa, biser hrvatskog graditeljstva 15. i 16. stoljeća. Rupa na kupoli katedrale privremeno je zatvorena aluminijskim pločama i folijama.²⁰ Rupe na kamenoj kupoli zamijenjene su novim kamenim pločama koje su isklesali brački klesari na otoku Braču ručnim alatom, kako su nekad radili stari majstori. Zatim je izvršena montaža novih ploča. Na sam vrh postavljena je pozlaćena kamena kugla s kipom sv. Mihovila. Radovi su završeni 14. ožujka 1997.

¹⁹Hrvoje Matković, Šibensko-kninska županija, Šibenik 2002., str. 56

²⁰Hrvoje Matković, Šibensko-kninska županija, Šibenik 2002., str. 57

Unutrašnjost katedrale poprečno je podijeljena na prednji dio za vjernike te stražnji dio gdje su smješteni prezbiteriji, svetišta i dvije otvorene galerije. Prostor za vjernike podijeljen je u tri lađe od kojih se srednja ističe impozantnom visinom i polukružnim kamenim krovom. Stražnji prostor ima povišenu razinu te svojom arhitektonskom razvedenošću i intenzivnijom osvjetljenošću dominira čitavom unutrašnjosti katedrale i samim time ostavlja jako veliki utjecaj na posjetitelje.²¹

Krstionica, koju je Juraj Dalmatinac smjestio u prizemlje južnog dijela, zaslužuje posebnu pozornost. To je mala okrugla prostorija u kojoj se nalaze kipovi proroka te je strop malo svinut. Ono što ističe krstionicu obilje je kiparskih ukrasa, a od motiva je najzastupljeniji ljudski lik. Osim proroka, strop je ukrašen slikama anđela i Boga. U katedrali se također nalazi nekoliko grobnica šibenskih biskupa. Desno od glavnog ulaza sahranjen je Juraj Šižgorić u kamenom sarkofagu, s lijeve strane nalazi se sarkofag biskupa Ivana Štafilića, dok je s desne strane polukružnog stubišta grobnica Mlečanina Callegarija. S lijeve strane je grobnica biskupa Spingalore.

Slika br. 2 Katedrala sv Jakova

Izvor: <http://www.sibenska-biskupija.hr/katedrala-svetog-jakova/naslovnica/>, 18.9.2019.

²¹Katedrala sv. Jakova, <http://www.sibenska-biskupija.hr/katedrala-svetog-jakova/>, 18.9.2019.

3.2.Šibenska vijećnica

Malo nakon što se u Šibeniku dovršila gradnja katedrale na prostranom trgu nasuprot nje podignuta je i druga prekrasna javna građevina – Gradska vijećnica. Gradio ju je nepoznati umjetnik od 1533. do 1546.godine. Na njezinu pročelju ističu se brojni kameni stupovi i polukružni lukovi. Na lijevoj strani je zvonik sa zvonom koje je plemiće pozivalo na vijećanje. Vijećalo se u velikoj dvorani na katu, a u prizemlju su bile općinske kancelarije. Za vrijeme Drugog svjetskog rata Gradska vijećnica bila je potpuno uništena bombardiranjem. Nakon Drugog svjetskog rata vjerno je obnovljena prema očuvanim nacrtima i fotografijama.²²

Radovi na obnovi vijećnice pod vodstvom arhitekta Harolda Bilinića počeli su 1947. godine. i dovršeni 1960.godine. Na katu Gradske vijećnice i danas se nalazi reprezentativna dvorana.²³

Slika br. 3 Šibenska vijećnica

Izvor: <http://apoliticni.hr/gradska-vijecnica-sjaj-sredisnjeg-sibenskog-trga/>, 19.8.2019.

²²Hrvoje Matković, Šibensko-kninska županija, Šibenik 2002., str. 58

²³ Šibenska vijećnica, <https://www.sebenico.com/our-works/sibenska-vijecnica-i-casino/>, 19.8.2019.

3.3. Kneževa palača i Muzej grada Šibenika

Pokraj katedrale nalazi se i Kneževa palača. Njezini debeli zidovi služili su kao obrambeni bedemi. U palači je bilo sjedište gradske uprave dok nije izgrađena vijećnica. U njoj je stanovao i gradski knez. Na zapadnom kraju Kneževe palače nalazi se četverokutna kula izgrađena u 14. stoljeću. Presvođene prostorije u njezinu prizemlju služile su kao tamnica. Na gornjem katu knez je izricao presude. U Kneževoj palači, koja je 1975.g. suvremeno uređena, smješten je Muzej grada Šibenika. U njemu se čuva i proučava spomeničko blago Šibenika i njegove okolice od kamenog doba do naših dana. Muzej povremeno priređuje tematske izložbe. Možemo vidjeti kameno oruđe, keramičke posude, stari nakit, stare listine, slike i drugo.²⁴

Na putu od renesansnog katedralnog trga prema ulazu u Kneževu palaču vodi uski prolaz između sakristije katedrale i same palače. Taj uski prolaz vodi prema sačuvanim nekadašnjim gradskim vratima okrenutim prema moru. Kneževa palača bila je mjesto oko kojega se okupljala vlast i sve što je uz nju bilo bitno za grad Šibenik. Brojne se zanimljivosti vežu uz Kneževu palaču. Uz gradskog kneza i kapetana u gornjoj dvorani zasjedalo je i šibensko Veliko vijeće. Svojom jednostavnošću izvedbe, izgrađena od običnog kamena s morske strane, s rasporedom prozora između dviju kula, Kneževa palača je jedna od najljepših šibenskih građevina.²⁵

Počeci stvaranja šibenskog muzeja jako su mukotrpn i vezani uz don Krstu Stošića, koji je radio na tome od 1921.godine. Unatoč nerazumijevanju gradskih vlasti, Stošić uspijeva u šibenski dio programa obilježavanja tisućgodišnjice hrvatskoga kraljevstva uvrstiti svečano otvaranje šibenskog muzeja. Proslavi je bio nazočan i Stjepan Radić osobno, koji je bio predstavnik Hrvatske seljačke stranke. U to vrijeme je proglasio otvorenje gradskog muzeja koji se zvao Gradski muzej kralja Tomislava.²⁶ Godinu dana poslije, 1926., Stošić je počeo je prenositi predmete iz crkve sv. Barbare za buduću zbirku. Prenosio ih je u mali i vlažan prostor crkvice Svih Svetih. U svom je radu on bio prilično usamljen. Da bi općinske vlasti što više zainteresirao za projekt i uključio ih u njega, svoju privatnu zbirku darovao je općini.

²⁴Hrvoje Matković, Šibensko-kninska županija, Šibenik 2002., str. 59

²⁵ Šibenski portal, Kneževa palača, <https://sibenskiportal.rtl.hr/kolumne/od-gradskog-kneza-do-gradskog-muzeja/>, 19.8.2019.

²⁶ Šibenski portal, Šibenski muzej, <https://sibenskiportal.rtl.hr/kolumne/od-gradskog-kneza-do-gradskog-muzeja/>, 19.8.2019.

Tad su mu općinske vlasti zahvalile na daru te ga imenovale voditeljem Gradskog muzeja kralja Tomislava.

Muzej grada Šibenika je muzej kompleksnog tipa, a sastoji se od Arheološkog, Kulturno-povijesnog odjela, Odjela novije povijesti i Etnografskog odjela. Unutar muzeja nalazi se i restauratorska te konzervatorska radionica. Njegova djelatnost je prikupljanje, obrada, prezentacija i čuvanje kulturno-povijesne baštine šibenskog kraja. U svojim zbirkama čuva brojne predmete muzejske vrijednosti značajne za proučavanje šibenske prošlosti od najstarijega vremena do današnjih dana.²⁷ Najznačajnije rezultate Muzej je postigao u istraživačkoj, izložbenoj i izdavačkoj djelatnosti. Istraženi su brojni arheološki lokaliteti u okolici Šibenika te je organizirano preko 300 izložbi koje su bile popraćene izložbenim katalogima. Pored toga u organizaciji Muzeja izdana su brojna izdanja koja su bila jako vrijedna za rasvjetljavanje prošlosti Krešimirovoga Grada, najstarijeg hrvatskog grada na Jadranu.

Slika br. 4 Kneževa palača u Šibeniku

Izvor: <http://www.sibenik.hr/zanimljivosti/muzej-grada-sibenika-utemeljen-na-danasnji-dan>, 19.8.2019.

²⁷Muzej grada Šibenika, http://www.muzej-sibenik.hr/hrv/o_muzeju.asp, 19.8.2019.

3.4.Šibensko kazalište

Svoju prvu pravu kazališnu zgradu Šibenik je dobio 1870. godine. Izgrađena je sredstvima građana Šibenika, članova Društva šibenskog kazališta. U to vrijeme bila je najljepša i najveća kazališna zgrada na Balkanu. Ima 53 lože u tri reda, parter i galeriju, prima 500 gledatelja. Prva predstava, koja se održala na otvorenju kazališta, izvedena je 29. siječnja 1870.godine.

Strop kazališta ukrasio je Tršćanin Antun Zuccaro 1868.g. alegorijskom slikom na kojoj su prikazani likovi znamenitih Šibenčana. Tu su prikazani: Nikola Tommaseo, Antun Vrančić, Faust Vrančić, Martin Kolunić – Rota, Adria Medulić. Medaljoni ispod svake lože sadrže slike znamenitih talijanskih pjesnika i opernih skladatelja: Dantea Alighierija, Carla Goldonija, Gioacchina Rossinija, Giuseppe Verdija i drugih. Od 1929. do 1945. g. kazališna zgrada u Šibeniku koristila se za kino predstave. U njoj je bilo kino Balkan. Za šibenskog rujanskog rata 20. rujna 1991. pogodak napadača srušio je dio krova kazališne zgrade. Kako je zgradu trebalo temeljito obnoviti, godinama nije bila dopuštena njezina uporaba. Obnova kazališta bila je dugotrajna pa je kazalište iznova otvoreno tek krajem 2001.godine.²⁸

Slika br. 5 Šibensko kazalište

Izvor: <http://www.hnksi.hr/stranice/hrvatsko-narodno-kazaliste-u-sibeniku/3.html>, 19.8.2019.

²⁸Hrvoje Matković, Šibensko-kninska županija, Šibenik 2002., str. 60

3.5.Tvrđava sv. Nikole

Nakon što je Skradin 1521.godine potpao u ruke Turaka, postojala je briga da će Turci ostvariti morsku vezu sa Skradinom. To bi značilo ulazak turske flote u Šibenski zaljev što bi direktno ugrozilo grad Šibenik. U Šibenik je 1526.godine. poslan Malateste Baglion koji je imao zadatak predložiti obranu Šibenika s morske strane. Baglion je, kako bi spriječio ulazak turske flote u Šibenski zaljev, predložio gradnju dviju tvrđava na ulazu u Kanal sv. Ante. Jedna bi se gradila na nekadašnjem samostanu sv. Nikole od kojeg su bile vidljive ruševine, a druga bi bila uz crkvu sv. Andrije na suprotnoj strani kanala. Realizacija izgradnji tvrđava nije bila ostvarena odmah, ali je aktualizirana 1539.godine. Kad je Gian Girolamo Samichelli dobio isti zadatak kao i Baglion, on je predložio i projektirao gradnju tvrđave na mjestu nekadašnjeg samostana sv. Nikole. Utvrda sv. Nikole bila je značajan građevinski zahvat za grad Šibenik, ali i za Mletke koji su gospodarili Šibenikom od 1412.godine.²⁹

Šibenik je u to vrijeme bio jedan od strateški značajnih gradova s istočne obale Jadrana. Njegovo značenje naročito je isticala Mletačka Republika, a posebno se isticala strateška vrijednost šibenske luke koja je vrlo sigurna i gotovo neosvojiva. Jedini ulaz u Šibenski zaljev je kroz Kanal sv. Ante, koji je dug jednu milju i svojom dužinom omogućava kvalitetnu obranu i potpunu kontrolu ulaska brodova. Tijekom 14. i 15. st. prolaz kanalom bio je pod kontrolom Toreta koje su bile izgrađene s obje strane kanala. S jedne na drugu stranu kanala na tom se mjestu rastezao lanac koji je sprječavao neželjen ulazak brodova u luku, a posebno noću. Prema zamisli Samichellia na mjestu starog samostana sv. Nikole 1540.godine. započinje gradnja tvrđave. Samichelli je bio zaslužan za projektiranje čvrste i sigurne građevine koja svojom arhitekturom prati suvremene tijekom gradnje vojnih objekata. Uspoređujući ovu i suvremene tvrđave koje su građene na Mediteranu, na tvrđavi sv. Nikole nalazimo sva dostignuća u projektiranju i građenju fortifikacijskih objekata. Dapače, neka rješenja se upravo na njoj pojavljuju među prvima u Europi. Među takvim rješenjima je gradnja „klijesta“ koja se nalaze između polubastiona prema jugu tvrđave koji su međusobno povezani. Tvrđava sv. Nikole građena je u donjem dijelu kamenom na bunju. Iznad pojasa građenog u kamenu tvrđava je velikim dijelom obložena opekom. Na plaštu su uočljive rekonstrukcije izvedene 30-ih godina 19.st. u vrijeme austrijske uprave. Tvrđava sv. Nikole trokutastog je tlocrta na sjevernoj strani, ima polukružnu formu i podsjeća na gljivu.

²⁹Zaštićene vrijednosti Šibenika, Tvrđava sv. Nikole, <http://www.zasticenapodrucja.com/hr/sibensko-kninska/kulturna-bastina/>, 19.8.2019.

Na južnoj strani tvrđava ima dva polubastiona s „klijestima“. Forma „klijesta“, koja se tamo pojavljuje, rješenje je koje se upravo na ovoj tvrđavi pojavljuje među najranijim u fortifikacijskoj arhitekturi. Tvrđava ima tri nivoa. Na razini mora, pod svodovima tvrđave, relativno su veliki prostori. U gljivastom dijelu je polukružni prostor koji ima najviše topovskih otvora. Originalno je ovaj prostor bio jedinstven bez pregradnih zidova koji su kasnije građeni. Polukružni prostor nastavlja se na veliki pravokutni prostor koji također izvorno nije imao pregradne zidove. U ovom prostoru prema kanalu je niz topovskih otvora. Nešto manji prostor pod svodovima je i prema istočnoj strani. U ovom prostoru je u kasnijoj upotrebi bio sagrađen prostor koji je korišten kao tamnica. Dva topovska otvora prema uvali Škar kasnije su se zatvorila te su u njima napravljene samice. Između ovih prostora nalazi se jedan manji trapezasti tlocrt. U produžetku ovog prostora nalaze se spremišta za kišnicu. Uz topovske otvore u debljini zidova, prostor se ozračivao i kroz ventilacijski sustav, te svjetlarnicama koji su se nalazili u podu gornje terase iznad nadsvođenog dijela. Iz tih se prostora na razini mora, blago položeno rampom, koja je također zasvođena, dolazi do razine na kojoj je ulazni prostor u tvrđavu. Rampa je popločana opekom koja je postavljena na nož i slagana u obliku riblje kosti te ima niske kamene stepenice.³⁰

U tvrđavu se ulazi kroz vrata koja se nalaze na istočnoj kortini prema Šibeniku. Ulazna vrata su najvrjedniji arhitektonski skulptorski detalj koji se nalazi na tvrđavi. Građeni su u maniri Sanmichellievskih vrata kojih u velikom broju ima u Veneciji, Veroni i drugim gradovima. Nacrt za vrata, kao i za cijelu tvrđavu, izradio je Sanmichelli. Klesanje kamena i gradnja vrata bila je povjerena domaćim hrvatskim majstorima, Dujmu iz Splita i Frani Dismaniću iz Šibenika. Na kamenom luku iznad vrata isklesan je kip sv. Nikole. Na istom kamenu isklesan je grb Luke Zorzija. Arhitravna greda je izrazito dekorativnog oblika. Na gredi su triglifi i metope. Na metopama je klesan motiv kružnog medaljona, te u srednjem dijelu medaljon s glavom sv. Marka. U pogledu vijenca su naizmjenična polja s kasetom u koju je ucrtan romb s cvijetom u sredini i kasete s tipičnim Samichellievim ukrasom valjkastih kamenih elemenata koji izlaze iz osnovne kamene ploče. Završni dio vrata je antika gdje je ispisan tekst koji danas nedostaje. U prostoru hala, na zidu nasuprot ulaznih vrata, uklesana su u kamen četiri grba. Tri su postavljena u nizu, uokvirena s četiri stupa. Iznad tih grbova danas se nalazi prazna niša, a nekad je tamo bio mletački lav. Grbovi su postavljani u čast duždu Petru Laudu koji je bio knez i kapetan Šibenika, Jakovu Alvizu Venieru i prvom

³⁰Zaštićene vrijednosti Šibenika, Tvrđava sv. Nikole, <http://www.zasticenapodrucja.com/hr/sibensko-kninska/kulturna-bastina/>, 19.8.2019.

kaštelanu tvrđave Gasparu Moru. Ispod grbova u nizu nalazi se grb kaštelana tvrđave sv. Nikole iz 1584.godine. Od ulaznog dijela pristupa se gornjem području tvrđave. Plato je, kao i cijela tvrđava, u trokutastoj formi s polukružnim gljivolikim dijelom sa sjeverne strane. Uz rubove terase su topovski otvori i grudobrani koji u cjelini okružuju prostor terase. Danas je terasa bez građevina. U 16.st. na platou su bili izgrađeni prizemni objekti u kojima je bila smještena posada. Na dijelu prema torionu bila je izgrađena crkva sv. Nikole. Objekti u kojima je bila smještena posada posloženi su tako da prate zidove tvrđave s topovskim otvorima. U 17.st. tvrđava je dobila povišenja, što je promijenilo cjeloviti prostor tvrđave.

Tvrđava sv. Nikole u 19.st. ponovo je rekonstruirana. Radovi na rekonstrukciji odnosili su se uglavnom na gornji dio tvrđave. U prvoj polovici 19.st. porušeni su objekti koji su tada služili za smještaj posade. U dijelu tvrđave u blizini polubastiona, koji su se nalazili između bunarskih kruna, izgrađena je zgrada koja je služila kao vojarna. Zgrada je imala debele zidove i bila je nadsvođena. Krajem 19.st. rekonstrukcijski radovi bili su izazvani potrebom za instaliranjem velikih obrambenih topova koji su se pojavili nakon 1867.g. Ovakvi topovski otvori izgrađeni su uz zapadni rub tvrđave. Početkom 20.st. tvrđava gubi na vojnom značenju te se na tvrđavi instaliraju drugi sadržaji. Na terasi tvrđave ruši se austrijska vojarna te se gradi signalna stanica koja služi za regulaciju ulaza u šibenski kanal.³¹

Slika br. 6 Tvrđava sv. Nikole

Izvor: <https://www.sibenik.in/zupanija/nakon-dvije-godine-tvr-ava-svetog-nikole-15-lipnja-napokon-otvara-za-posjetitelje!/107770.html>, 19.8.2019.

³¹Zaštićene vrijednosti Šibenika, Tvrđava sv. Nikole, <http://www.zasticenapodrucja.com/hr/sibensko-kninska/kulturna-bastina/>, 19.8.2019.

3.6. Tvrđava sv. Mihovila

Tvrđava sv. Mihovila dominantna je točka šibenskog fortifikacijskog sustava. Ima izuzetno značenje za povijest Šibenika, njegov nastanak i razvoj i širenje gradskog perimetra.³² Tvrđava se poput zaštitnika nadvija sa 70-metarske uzvisine nad gradom čiji se početci povezuju uz ovu tvrđavu. Kaštel sv. Mihovila najstariji je dio grada Šibenika, sa začetcima još iz kasnog brončanog doba (kako su pokazala arheološka istraživanja). Naime, tvrđavi je prethodila ilirska gradina, vrsta utvrđenog naselja koje se nekoć gradilo na uzvisinama poput ove. Godine 1066. izdana je prva isprava koja prvi puta spominje utvrdu sv. Mihovila, a koju je izdao kralj Petar Krešimir IV. Iz nje i arheoloških nalaza zna se da je već tada ondje postojao castrum, no ne zna se koje veličine i oblika.³³

Tvrđava je poznata po tome da je često mijenjala vlasnike, tako da su dugo vremena tamo vladali hrvatski velikani, nakon njih hrvatsko-ugarski kraljevi, a nakon njih Bizantsko Carstvo i Mleci. Početkom 15. st. tvrđava je pala u posjed Venecije, te je ostala pod njenim vlasništvom do kraja 18. stoljeća. Tvrđava se tada uglavnom koristila u vojne svrhe, pa su u skladu s time pojačavani zidovi i obrambene kule. U kaštelu su se zadržale različite vojske sve do 70-ih godina 20. stoljeća.

Do danas su u cijelosti očuvane četiri kule te po jedna sa sjeverne i jugoistočne strane, na koje su bile naslonjene zidine. I zidne su uvelike očuvane, a zanimljivo je da su dijelovi tvrđave sv. Mihovila, odnosno njezinog nekadašnjeg obrambenog sustava djelomično očuvani i raštrkani po starome dijelu grada, pa tako npr. postoji kula koja se koristi kao stambeni objekt, dok je zid Kneževe palače, koji se nalazi s morske strane, zapravo obrambeni zid dviju očuvanih kula.

Kaštel sv. Mihovila može se smatrati vrijednom atrakcijom koja vrvi potencijalom. Nakon dvije godine revitalizacije tvrđava je dostupna posjetiteljima te im nudi novi sadržaj na pozornici koja ima 1077 sjedećih mjesta s pogledom na grad Šibenik i more koje ga okružuje.³⁴

³² Josip Ćuzela, Šibenski fortifikacijski sustav, str. 27

³³ Tvrđava sv. Mihovila, <https://www.putovnica.net/odredista/hrvatska/sibenik/sto-posjetiti-znamenitosti-u-sibeniku/tvrdava-svetog-mihovila>, 19.8.2019.

³⁴ Šibenik info, Tvrđava sv. Mihovila, <https://www.sibenik-info.hr/tvrdava-sv-mihovila/>, 20.8.2019.

Slika br. 7 Tvrđava sv. Mihovila

Izvor: https://www.sibenik-info.hr/Info/wp-content/uploads/2015/07/tvr%C4%91ava_sv_mihovil_7-1200x9001-790x593.jpg, 20.8.2019.

3.7. Tvrđava sv. Ivana

Na sjeveru iznad srednjovjekovnog Šibenika, okruženog obrambenim zidinama i kulama, nalazi se brdo sv. Ivana, na kojem se nalazi tvrđava sv. Ivana.³⁵

Tvrđava svetog Ivana podignuta je 1646.g. za manje od dva mjeseca početkom Kandijskog rata prema projektu koji je dizajnirao mletački vojni inženjer Antonio Leni. Već godinu poslije, 1647.godine., vodile su se teške borbe s vojskom turskog paše Tekelije koji je želio zauzeti tvrđavu kako bi zavladao gradom. Tvrđava je dobila ime po crkvi Ivan Krstitelja koja se tamo nalazi.

Tvrđava ima zvjezdasti tlocrtni oblik, a na sjevernoj strani pojačana je visokim zidanim nasipom u obliku „klijesta“ (tal. Tanalgotija), odakle je potekao naziv Tanaja koji stanovnici

³⁵ Josip Čuzela, Šibenski fortifikacijski sustav, str. 94

Šibenika često koriste. Tvrđava je tijekom druge polovice 17.st. više puta bila preoblikovana i ojačana.³⁶

Slika br. 8 Tvrđava sv. Ivana

Izvor: https://www.sibenik.in/upload/novosti/2012/10/2012-10-14/5630/img_IMG_0490.jpg, 20.9.2019.

3.8. Tvrđava Barone

Tvrđava Barone, poznata i kao tvrđava Šubićevac, smještena je sjeverno od stare gradske jezgre grada Šibenika. Tvrđava se nalazi nekoliko stotina metara jugoistočno od tvrđave sv. Ivana. Smještena je na nadmorskoj visini od 80 m, na brdu koje se zove Vidakuša. Brdo se tako zove jer se na njemu prije izgradnje tvrđave nalazila mala crkva sv. Vida. Crkva je izgrađena 1646.g. u isto vrijeme kad i tvrđava sv. Ivana, te je skupa s njom igrala značajnu ulogu u obrani grada od Turaka 1647.g. Dugo vremena nosila je ime po barunu Degenfeldu, koji je bio Nijemac u službi Mletačke Republike.³⁷ Tvrđava je odigrala važnu ulogu u obrani

³⁶Turistička zajednica grada Šibenika, Tvrđava sv. Ivana, <https://www.sibenik-tourism.hr/?lokacije=tvrđava-sv-ivana&id=5>, 20.8.2019.

³⁷Tvrđava Šubićevac Šibenik, <http://www.rezerviraj.hr/social/zapis-40880-tvrđava-subicevac.html>, 20.8.2019.

Šibenika od turskih napada 1646. i 1647. godine. Nakon povlačenja Turaka oštećenja na tvrđavi brzo su sanirana.³⁸

Gradsko vijeće Šibenika kupilo je tvrđavu i njeno okolno područje 1912.g. i nazvalo taj dio grada Šubićevac po staroj hrvatskoj plemićkoj obitelji Šubić. Tvrđava Barone malo je manja od tvrđave sv. Ivana, ali je zato više prilagođena za posjetitelje jer je pristupačnija. S njenih zidova pruža se pogled na stari grad, šibenski Kanal sv. Ante i otoke šibenskog arhipelaga.

Budući da je tvrđava Barone obnovljena, a time je zapravo ispričana i povijesna priča o njenom nastanku, donesena je odluka da dobije službeni naziv Barone, kako su je Šibenčani nazivali od početka 20. stoljeća. Odmah nakon uspješne obrane Šibenika 1647. godine, uočava se da Šibenčani više prihvaćaju naziv Barone od naziva Šubićevac, prema povjesničaru Franji Divniću koji je bio u Kandijskom ratu. Problem s nazivom dogodio se početkom 20.st. kad je grad Šibenik kupio tvrđavu, ali i njezino okolno područje koje se prije zvalo Poljica. Radi se o tome da su se ljudi počeli naseljavati u to područje koje se zvalo Šubićevac pa je taj naziv prešao i na samu tvrđavu.³⁹

Slika br. 9 Tvrđava Barone

Izvor: <https://www.sibenik.in/upload/novosti/2015/11/2015-11-17/51228//203.jpg>, 20.9.2019.

³⁸ Josip Ćuzela, Šibenski fortifikacijski sustav, str. 100

³⁹Šibenik IN, Tvrđava Barone/Šubićevac, <https://www.sibenik.in/sibenik/sibencani-su-je-znali-kao-subicevac-i-forticu-a-neki-kazu-da-je-ime-dobila-po-mletackom-placeniku/54868.html>, 20.8.2019.

4. VALORIZACIJA LOKALNOG NASLJEĐA ŠIBENIKA

U ovom poglavlju predstaviti će se aktualni projekti valorizacije kulturne baštine grada Šibenika. U ovom poglavlju navode se neki od već osmišljenih modela valorizacije grada, popraćeni inovativnim modelima revitalizacije.

4.1. Postojeći modeli valorizacije

4.1.1. Civitas Sacra

Integrirani program Civitas Sacra predstavlja unaprjeđenje turističke ponude Šibenika temeljene na valorizaciji kulturne baštine katedrale sv. Jakova i palače Galbiani.

Opći cilj ovog projekta jest pomoću kulturne baštine katedrale sv. Jakova i palače Galbiani doprinijeti razvoju gospodarstva Šibenika i Šibensko-kninske županije s ciljem poboljšanja turističke ponude, produžavanja sezone i zapošljavanja u turističkim i kulturnim djelatnostima. Brendiranjem programa te gradske jezgre grada Šibenika kao turističke destinacije ostvarit će se povećanje broja dolazaka posjetitelja, što bi na kraju trebalo doprinijeti novim zapošljavanjima te povećanju prihoda od turizma.⁴⁰

Poseban cilj projekta je razviti i brendirati integrirani program temeljen na UNESCO-ovom spomeniku - katedrali sv. Jakova te Kneževoj palači s atraktivnim turističkim i kulturnim sadržajem. Konkretno, kroz provedbu projekta rekonstruirat će se i modernizirati kulturno dobro palače s unaprijeđenim i izrađenim sustavom kvalitetnog i efikasnoga upravljanja kulturnim dobrom, korištenjem kulture i turizma kao zajedničkog faktora rasta i poticanja lokalnog gospodarstva. Nadalje, projektom je namijenjena valorizacija kulturnog spomenika katedrale sv. Jakova te će se ostvariti cilj očuvanja statusa zaštićenog UNESCO-ovog kulturnog dobra, koje je ugroženo zbog nepostojanja posjetiteljskog centra, te kontrola broja turističkih posjeta. Prema planu upravljanja razvit će se efikasan i financijski održiv sustav upravljanja tako značajnog kulturnog dobra. Zajedničkim djelovanjem svih aktivnosti razrađenih u sljedećim točkama omogućit će se podloga koja je namijenjena unaprjeđenju turizma i gospodarskog napretka grada Šibenika te će prema zacrtanom scenariju integrirani program Civitas Sacra služiti kao okidač poboljšanja turizma šibenske jezgre.

⁴⁰Civitas Sacra, <http://civitas.sacra.sibenska-biskupija.hr/>, 21.8.2019.

Integrirani program Civitas Sacra temelji se na kulturnoj baštini katedrale sv. Jakova i palače Galbiani u gradskoj jezgri grada Šibenika. Projektom je namijenjena rekonstrukcija i modernizacija palače Galbiani te se unutar palače oprema interpretacijski centar posvećen UNESCO-ovom spomeniku - katedrali sv. Jakova, multimedijalni centar i suvenirnica. Također, katedrala sv. Jakova oprema se prezentacijskom opremom, info-pultom i klupama. U blizini katedrale ugrađuje se internetsko prezentacijski centar u kojemu je omogućen Wi-Fi hotspot. Nadalje, oprema se dječje igralište u neposrednoj blizini katedrale. Partner na projektu, korištenjem de minimis potpora, oprema restoran na gornjim dvjema etažama palače Galbiani. Ciljevi projekta su: broj obnovljenih kulturnih dobara, od kojih su 2 nepokretna i 11 pokretnih, broj novozaposlenih 8 radnika, povećanje turističkih pokazatelja kao što su povećanje noćenja, duže trajanje turističke sezone, više kulturnih sadržaja, kao i više zaposlenih u turističkom sektoru.⁴¹

4.1.2. Valorizacija tvrđave sv. Nikole

Nakon potpisivanja ugovora o dodjeli bespovratnih sredstava za projekt „Turistička valorizacija tvrđave sv. Nikole u Kanalu sv. Ante“ u listopadu 2017., Javna ustanova Priroda Šibensko-kninske županije je u Gradskoj knjižnici „Juraj Šižgorić“, zajedno s projektnim partnerima Šibensko-kninskom županijom i Javnom ustanovom Razvojne agencije Šibensko-kninske županije, najavila novi projekt. Pametna prezentacija i ulaganje sredstava u valorizaciju i prezentaciju tvrđave sv. Nikole doveli su do uvrštenja tvrđave sv. Nikole na UNESCO-ov popis kulturnih dobara.⁴²

Projekt: „Turistička valorizacija tvrđave sv. Nikole u Kanalu sv. Ante“ financiran je iz Europskog fonda za regionalni razvoj koji se nalazi u sklopu Poziva: Pripreme i provedba Integriranih razvojnih programa temeljenih na obnovi kulturne baštine u okviru Operativnog programa Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.⁴³ Sredstva se troše na izradu projektne dokumentacije neophodne za rekonstrukciju i sanaciju tvrđave, uređenje unutrašnjosti, kao i pristupne infrastrukture do tvrđave.

⁴¹Civitas Sacra, <http://civitas.sacra.sibenska-biskupija.hr/>, 21.8.2019.

⁴² Projekt: „Turistička valorizacija Tvrđave sv. Nikole, <http://sibensko-kninska-zupanija.hr/arhiva-novosti/predstavljen-projekt-turistika-valorizacija-tvrave-sv-nikole-u-kanalu-sv-ante/2233.html>, 21.8.2019.

⁴³ Turistička valorizacija Tvrđave sv. Nikole, <https://www.kanal-svetog-ante.com/hr/eu-projekti/turisticka-valorizacija-tvrave-sv-nikole>, 21.8.2019.

Kako bi se tvrđava stavila u funkciju posjećivanja, bit će izrađen detaljan Plan upravljanja te komunikacijski plan. Valorizacijom tvrđave stvorit će se iznimna kulturna atrakcija na prostoru grada Šibenika kroz obnovu i kreiranje jedinstvenih posjetiteljskih sadržaja, što je namijenjeno poboljšanju turističke prepoznatljivosti destinacije. Izrađena projektna dokumentacija, financirana sredstvima EU, otvara mogućnost, a uz nju i obvezu, sanacije tvrđave sv. Nikole i njezino stavljanje u potpunu funkciju.⁴⁴

Ovaj projekt, kojim se izrađuje sva dokumentacija potrebna za rekonstrukciju i turističku valorizaciju tvrđave, sveobuhvatno sagledava obnovu tvrđave u kojoj će, uz restauratorske i sanacijske radove, u obzir biti uzeta sadržajna definicija, infrastruktura te turistički i marketinški potencijali. Time se stvara iznimna turističko-posjetiteljska atrakcija na prostoru grada Šibenika koja ima namjenu povećanja turističke aktivnosti destinacije i doprinos održivom društveno-gospodarskom razvoju na lokalnoj i regionalnoj razini.

Očekivani rezultati projekta su:

- izrađene podloge za arhitektonske projekte
- izrađeni arhitektonski projekti namijenjeni uređenju tvrđave
- izrađeni arhitektonski projekti pristupne infrastrukture
- izrađena dokumentacija za postizanje očuvanosti okoliša i prirode
- izrađena dokumentacija za upravljanje i promociju kulturne baštine
- izrađena dokumentacija za primjenu provedbe integriranog programa za Strukturne fondove EU.⁴⁵

Uz projekt valorizacije tvrđave sv. Nikole predložen je i projekt valorizacije Kanala sv. Ante u kojem se tvrđava nalazi. Budući da je Kanal sv. Ante jedinstveni fenomen zbog toga što se njime može od grada Šibenika doći do Nacionalnog parka *Krka*, on predstavlja jedinstvenu priliku za pristup kulturno-povijesnim objektima kao što su sama tvrđava i crkvica sv. Ante.⁴⁶

⁴⁴Projekt: „Turistička valorizacija Tvrđave sv. Nikole, <http://sibensko-kninska-zupanija.hr/arhiva-novosti/predstavljen-projekt-turistika-valorizacija-tvrave-sv-nikole-u-kanalu-sv-ante/2233.html>, 21.8.2019.

⁴⁵ Turistička valorizacija Tvrđave sv. Nikole, <https://www.kanal-svetog-ante.com/hr/eu-projekti/turisticka-valorizacija-tvrđave-sv-nikole>, 21.8.2019.

⁴⁶ Valorizacija Kanala sv. Ante, <http://arhiva.strukturnifondovi.hr/turisticka-valorizacija-kanala-sv-ante-u-sibeniku>, 21.8.2019.

4.1.3. Valorizacija tvrđave Barone

Projekt uređenja tvrđave Barone, otvorene 29. siječnja 2016.g., uključuje restauraciju, revitalizaciju i održivo korištenje ovog spomenika kulturne baštine. Na tvrđavi Barone se nalazi visokotehnološki muzej koji za prezentaciju koristi augmented-reality tehnologiju, ili, kako je inače poznata, tehnologiju virtualne stvarnosti. Tako posjetitelji putem smart-phonea, tableta ili AR naočala mogu promatrati i istraživati sadržaje iz bogate šibenske povijesti.

Posebna atrakcija je pogled s vidikovca na panoramu Šibenika kakav je bio u 17. st. Tvrđava je obnovljena, a bedemi sanirani i nadograđeni kako bi se što više približili izvornom obliku te kako bi se spriječilo daljnje propadanje. Na mjestu ruševnog objekta izgrađen je novi koji je podijeljen na gastro-kulturni dio, suvenirnicu, lounge zonu i sanitarni čvor. Objekt je ostakljen kako bi zadržao funkciju vidikovca. Uz sam objekt, iskorišten je prirodni pad terena i sagrađen amfiteatar za manje manifestacije i predavanje kapaciteta koji može primiti 100 posjetitelja. U zapadnom kutu tvrđave uređeno je i dječje igralište.⁴⁷

Slika br. 10 Virtualni prikaz tvrđave Barone

Izvor: <https://www.vecernji.hr/vijesti/pogledajte-kako-ce-nakon-restauracije-izgledati-sibenska-tvrđava-barone-923481/galerija-69776?page=6>, 22.8.2019.

4.1.4. Valorizacija Tvrđave sv. Ivana

Revitalizacijom tvrđave sv. Ivana obnovit će se i opremiti dvije cjeline tvrđave. Sjeverni dio tvrđave, koji je poznat kao *Kliješta*, i južni nazvan *Zvijezda*. Revitalizacijom ukupne površine od 18.657 četvornih metara obnovit će se bedemi te će se uvesti inovativni sadržaji,

⁴⁷Turistička valorizacija Tvrđave Barone, <http://www.sibenik.hr/projekti/turisticka-valorizacija-tvrđave-barone>, 22.8.2019.

atrakcije i proizvodi. U podnožju sjevernog obrambenog bedema posjetitelji će moći uživati u gastro-vizualnom konceptu.

Uz pomoć 3D tehnologije video-mappinga na zidinama tvrđave prikazivat će se sadržaji koji će stvarati optičke iluzije i dojam kretanja statičkih objekata. Na tvrđavi će se smjestiti i edukativni kampus opremljen pametnim interaktivnim učionicama i prezentacijskim prostorom. On će osigurati i kvalitetan smještaj s pratećim tematskim prostorima koji će uvelike pridonijeti produljenju turističke sezone i dužem boravku turista u Šibeniku.⁴⁸

Projekt je započet tek ove godine. Za sada je na natječaj za izvođenje radova pristiglo pet ponuda potencijalnih izvođača radova., a projekcija završetka radova je ljeto 2021.godine. Zbog toga su na Gradskom vijeću krajem ožujka ove godine usvojene izmjene i dopune proračuna za 2019.g. i projekcija za 2020. i 2021.g., čime su osigurana potrebna sredstva za projekt završetka obnove tvrđave. Sredstva za obnovu tvrđave su osigurana te bi ona, iako je obnova financijski zahtjevna, trebala biti završena u zadanom roku.⁴⁹

Ostali ciljevi revitalizacije su:

- pozicionirati Šibenik kao kulturno turističku atrakciju u kojoj se uspješno spajaju tradicija i moderna tehnologija
- umrežiti ključne subjekte iz sektora kulture i turizma, s ciljem kreiranja sadržaja dodatne vrijednosti strateškog upravljanja kulturnom baštinom
- stvaranje temelja za održivo upravljanje svim resursima i ponudom grada Šibenika
- da revitalizirana tvrđava služi kao kanal promocije lokalnih poduzetnik, te je pretpostavka da će se time uz povećanje broja posjeta povećati broj zaposlenih.⁵⁰

4.1.5. Valorizacija tvrđave sv. Mihovila

Plan valorizacije šibenskih tvrđava započeo je tvrđavom svetog Mihovila. Podaci preuzeti sa stranice o projektu pokazuju kako je projekt isplaniran već 2010. Cilj projekta započetog

⁴⁸Ponude obnove Tvrđave sv. Ivana, <https://www.sibenik.in/sibenik/stiglo-5-ponuda-za-obnovu-tvr-ave-sv-ivana-najniza-je-za-vise-od-10-milijuna-kuna-premasila-procijenjenu-vrijednost-projekta/102393.html>, 22.8.2019.

⁴⁹ Obnova Tvrđave sv. Ivana, <https://www.sibenik.in/sibenik/na-vidiku-je-pocetak-obnove-tvr-ave-sv-ivana-vrlo-brzo-krecu-radovi-a-procijena-je-da-ce-sve-biti-gotovo-kroz-2-godine/105886.html>, 22.8.2019.

⁵⁰ Projekt revitalizacije Tvrđave sv. Ivana, <https://www.tvrdjava-kulture.hr/hr/tvrđava-svetog-ivana/projekt-revitalizacije/>, 22.8.2019.

2012. godine bio je razviti ponudu kulturnog turizma, specifičnije, obnoviti i nadograditi gradsku strukturu te urediti tvrđavu kao atrakciju za turiste. Sagrađena je ljetna pozornica koja funkcionira kao kompaktan plato unutar zidova tvrđave, a podrumski prostor je namijenjen za virtualni muzej i izložbu. Gledalište je strateški okrenuto prema pogledu na kanal.

Gledatelji mogu pristupiti sjevernom platou s tri strane: od parkirališta koje se nalazi iza Vatrogasnog doma Šibenik, iz Parka Ane Rukavine i od gradske četvrti Gorice. Tamo se također nalazi mali caffè bar. S pozornice također postoje tri izlaza: na ulaznom portalu kroz koji se ulazi na pozornicu, kod sjevernog zida i silaska preko stepenica te izlaz na Goricu, koji je ujedno i glavni povijesni ulaz na tvrđavu. Prostor amfiteatra ima višestruku namjenu: on može biti prostor za odmor za vrijeme vrućih dana tijekom ljeta, oglasna ploča s informacijama, mjesto za predavanja i prostor za predstave.⁵¹

Slika br. 11 Amfiteatar u Tvrđavi sv. Mihovila

Izvor: https://www.sibenik.in/upload/novosti/2015/01/2015-01-29/34613/tvrYava_1.jpg, 23.8.2019.

Još jedan od predloženih modela valorizacije je opskrba tvrđave sv. Mihovila multimedijalnim sadržajem i njegovim postavljanjem u cisterne koje potiču iz 15.stoljeća. Plan je da tehnologijom 3D mappinga u cisternama bude kreirana multimedijalna izložba koja bi uz prateću glazbenu kulisu trebala stvoriti potpuni dojam virtualnog prostora. Za svaku cisternu predviđeno je postavljanje najsuvremenije tehničke opreme koja je potrebna za projiciranje sadržaja na 90% površine zidova i podova prostora.

Za svaku cisternu predviđen je kapacitet od samo 15-ak ljudi, zato da svakom od njih doživljaj bude intenzivan. Problem realizacije ovog projekta je skučenost prostora, te

⁵¹Situs d.o.o. – Šibenik, Sveti Mihovil, idejno rješenje ljetne pozornice (siječanj 2010.), <file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/SVETI%20MIHOVIL.pdf>, (preuzeto 22. kolovoza.), slajd 3-6

činjenica da su projekcijske plohe zakrivljene. Plan izvedbe projekta je da u prvoj cisterni 3D mapping tehnologijom bude dočarana biblijska priča o borbi i pobjedi sv. Mihovila nad zmajem s kojim se borio. Namjena druge cisterne je da prikaže povijest Šibenika s posebnim naglaskom na ulogu tvrđave sv. Mihovila kao jezgre grada. Lukovi, koji su ispresijecani kroz cisternu, postat će prijelomni elementi u razradi scenarija. Ideja scenarija je putovanje kroz vrijeme u kojem lukovi pokreću sustav i definiraju razdoblje u kojem se putnici zaustave. Korišteni motivi bili bi: nicanje tvrđave i grada, motivi srednjovjekovnog grada, vojnici na tvrđavi, napad na grad, obrana i revitalizacija tvrđave.⁵²

Za razliku od prve cisterne, kojoj je primarni cilj stvoriti doživljaj kod posjetitelja, druga se cisterna usmjerava na edukaciju posjetitelja, ali na diskretan način koji im nije preopterećujući. Ovakvim projektom će se tvrđavi pružiti jedinstven i osvježavajući doživljaj. Mapiranje cisterni je dio projekta Fortress ReInvented koji je započeo 1. srpnja 2017. godine, čije je 85% ukupne vrijednosti (1,3 milijuna eura) sufinancirano iz programa Interreg IPA CBC Croatia – Bosnia and Herzegovina – Montenegro 2014. – 2020.⁵³

4.2. Inovativni modeli valorizacije

U ovom poglavlju predstavljaju se inovativni modeli valorizacije kulturne baštine grada Šibenika. U ovom poglavlju obradit će se svaki od navedenih elemenata kulturne baštine te se predlažu modele njihove valorizacije, oslanjajući se na neiskorišteni potencijal pojedinog elementa kulturne baštine. Rad prikazuje modele koji su izrađeni konzultacijom s Turističkom zajednicom grada Šibenika.

4.2.1. Valorizacija gradske jezgre

Ovaj dio rada predstavlja moguće modele revitalizacije starogradske jezgre grada Šibenika, budući da ona predstavlja neiskorišteni potencijal koji može biti uspješno valoriziran, na što su ukazala istraživanja provedena u sklopu recentnih europskih projekata.

⁵²Šibenik IN, Cisterne na sv. Mihovilu, <https://www.sibenik.in/sibenik/cisterne-na-sv-mihovilu-nudit-ce-posjetiteljima-intezivan-virtualni-doživljaj-pogledajte-video!/111147.html>, 23.8.2019.

⁵³Šibenik IN, Cisterne na sv. Mihovilu, <https://www.sibenik.in/sibenik/cisterne-na-sv-mihovilu-nudit-ce-posjetiteljima-intezivan-virtualni-doživljaj-pogledajte-video!/111147.html>, 23.8.2019.

Lokalno stanovništvo kao glavni motiv posjeta turista gradskoj jezgri Šibenika navodi ugostiteljski sektor. To je pokazao projekt SHARE koji želi riješiti izazove u korištenju kulturne baštine kroz izbor najbolje prakse u kulturnoj baštini. Anketa provedena među lokalnim stanovništvom i turistima pokazala je da kulturna baština predstavlja važan razvojni resurs svake regije i grada, pa tako i Šibenika.⁵⁴

Valorizacija stare gradske jezgre grada Šibenika, koja bi obuhvatila katedralu sv. Jakova, Gradsku vijećnicu, Kneževu palaču, Muzej grada Šibenika i Kazalište grada Šibenika, imala bi za cilj prezentirati njihov sadržaj i njihovu bogatu povijest te uključiti lokalno stanovništvo u prikazivanju tradicionalnog nakita, odjeće i gastro ponude iz vremena kada su nastajale spomenute građevine. Pri valorizaciji treba voditi računa o nosivom kapacitetu posjetitelja, kako se ne bi narušila kultura i njihove znamenitosti. U vijećnici i Kneževoj palači, kao i kazalištu trebalo bi organizirati tradicionalne predstave i prezentirati tradicionalnu nošnju odjeće iz doba iz kojeg potječe.

Muzej grada Šibenika trebalo bi valorizirati tako da ima vlastitu radionicu u kojoj se rade replike starog novca i nakita. Time bi se potaknulo lokalno stanovništvo na razmišljanje o ponovnom otvaranju starih kovačkih radnji koje su iz grada Šibenika skoro potpuno nestale.

Unatoč nekim nedostacima, ovakva metoda valorizacije ima potencijal da bude dobro iskorištena budući da to eliminira potrebu odlaska turista na internetske stranice kako bi saznali više o šibenskoj kulturnoj baštini, te im se ona približava tijekom njihova posjeta samom gradu Šibeniku.

4.2.2. Valorizacija šibenskih tvrđava

Ovaj dio rada bavi se tvrđavama koje su proteklih godina valorizirane, međutim imaju još potencijala koji može biti korisno iskorišten.

Ovaj prijedlog valorizacije obuhvaća samo tvrđavu sv. Nikole i Kanal sv. Ante budući da su oni na moru te su odvojeni od ostalih tvrđava i pružaju neke prilike potencijalne valorizacije koje druge tvrđave ne mogu imati. Iako je tvrđava sv. Nikole već dostupna posjetiteljima, ovakav primjer bi mogao pridonijeti poboljšanju turističke ponude koju sama tvrđava već sadrži.

⁵⁴ Šibenik News, <https://mok.hr/vijesti/item/25597-sibenik-razvija-eu-projekt-za-turisticku-valorizaciju-kulturne-bastine>, 29.8.2019.

Tvrđava sv. Nikole bila bi obrađena projektom “oživljena povijest “. U nju bi se vratili topovi koji su bili namijenjeni za obranu grada, a posada tvrđave sastavljena od prigodno kostimiranih lokalnih stanovnika dočarala bi posjetiteljima nekadašnju namjenu te građevine. Topovi ne bi bili funkcionalni te bi služili samo za upotpunjen doživljaj, a za dojam topovske paljbe bila bi iskorištena audio tehnologija da dočara doživljaj. Na gornjoj terasi trebalo bi urediti objekt s etno suvenirima, prezentirati nošnju i odjeću iz starog doba, te napraviti objekte za domaću gastro ponudu. Time bi se lokalno stanovništvo moglo uključiti u tu ponudu. Pristup tvrđavi trebalo bi urediti i s morskog dijela i s kopnenog dijela kako bi se ostvarila bolja posjećenost i bolja ponuda. U donjem dijelu tvrđave trebalo bi urediti samicu/zatvor te je gostima prezentirati ga kakva je bila u svom izvornom obliku u svrhu potpunog doživljaja.⁵⁵

Potencijalan problem ovakve ponude moglo bi biti blokiranje Kanala sv. Ante zbog nekontroliranih dolazaka brodova. Ovi problemi bi se mogli riješiti izradom studije o nosivom kapacitetu posjetitelja te izračunati optimalan broj posjeta kako se ne bi narušila struktura građevine, također, kako bi se izbjegle nezgode trebalo bi predvidjeti mjere zaštite od neželjenih situacija. Ograničenim pristupom s morske strane odredio bi se točan broj brodova koji idu do tvrđave i vraćaju se od nje. Time bi se riješio problem zakrčenosti kanala. Zbog navedenih faktora valorizacija ove tvrđave i kanala mogla bi pružiti novo iskustvo turistima te im na zanimljiv način prikazati ovu kulturnu baštinu.

U ovom dijelu rada prikazana je potencijalna valorizacija ostalih tvrđava koje se nalaze na liticama iznad stare jezgre grada Šibenika.

Uzevši u obzir da su tvrđave na dosta nepristupačnim lokacijama, trebalo bi iz Doca, starog dijela Šibenika napraviti pokretne stepenice do tvrđave sv. Mihovila kako bi se olakšao pristup posjetiteljima, naročito onima starije dobi. Tvrđavu sv. Mihovila, sv. Ivana i Barone trebalo bi povezati žičarom kako bi se dobio kompletan panoramski pogled na sve tvrđave, na staru jezgru grada, na Kanal sv. Ante i kompletan arhipelag grada Šibenika.

Arhitekt Nikola Bašić predložio je ovakvu metodu alternativnog sustava turističkog prometa koju je nazvao Šibenska okomica. Ideja je da se prvo implementiraju pokretne

⁵⁵ TZ grada Šibenika

stepenice koje bi povezale Dolac s tvrđavom sv. Mihovila, nastavilo bi se žičarom do tvrđave sv. Ivana te zatim do tvrđave Barone.⁵⁶

Tvrđava svetog Mihovila ne treba biti posebno prezentirana jer je već opremljena razrađenim kulturnim programom. Na tvrđavi sv. Ivana trebalo bi urediti i organizirati stare radionice kao što su kovačnice u kojim se izrađuju tradicionalni alati iz doba njenog postanka. U tvrđavu Barone trebalo bi smjestiti prikaz njezine bogate povijesti pod barunom Degenfeldom i obitelji Šubić, kao i gastro ponudu.

4.3. Istraživanje identiteta grada

Grad Šibenik proveo je istraživanje o kulturnom identitetu i imidžu grada. Istraživanje je bazirano na već provedenom istraživanju mr. sc. Dijane Slavice. Anketa, koja je uključivala 249 ispitanika, dionika kulturnog, turističkog i javnog života u Šibeniku, pokazala je da još uvijek postoji veliki potencijal unaprjeđenja kulturno-turističke ponude Šibenika. Anketa je provedena putem pisanog anketnog listića na seminaru, među dionicima kulturnog, turističkog i javnog života u Šibeniku. U sastavu ispitanika prema mjestu stanovanja, građani Šibenika prevagnuli su nad građanima Zagreba i ostalih krajeva.⁵⁷ Rezultati istraživanja pokazali su kako je pri ocjenjivanju važnosti pojedinih elemenata kulturne baštine uočeno je kako se Katedrala sv. Jakova smatra puno važnijom od Šibenskih tvrđava, te kako je ona najprepoznatljiviji simbol Šibenika. U istraživanju o tome kakav je Šibenik grad, najveći dio ispitanika je ocijenio Šibenik kao grad bogate kulturno-povijesne baštine, iznad „grada festivala“ ili ugodnog ambijenta. Pri nabranjanju pet najznačajnijih elemenata kulturne baštine, najveći dio ispitanika je na prvo mjesto stavio katedralu sv. Jakova, nakon toga tvrđave kao cjelinu, na trećem mjestu staru gradsku jezgru, te na četvrto i peto mjesto posebno tvrđavu sv. Nikole i tvrđavu sv. Mihovila. Rezultati istraživanja ukazuju da domaće stanovništvo i posjetitelji kao ključne kulturne resurse Šibenika prepoznaju katedralu sv. Jakova, fortifikacijski sustav te povijesna gradska jezgra. Istraživanje je pokazalo kako su upravo ova tri elementa kulturne baštine najpogodnija za valorizaciju na kojoj grad Šibenik kontinuirano radi.

⁵⁶ Tportal.hr, Budućnost Dalmacije, <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/pogledajte-genijalnu-ideju-za-dalmaciju-buducnosti-20170121>, 29.8.2019.

⁵⁷ Projekt: Revitalizacija Tvrđave sv. Mihovila, razvoj branda grada Šibenika kao prvorazredne destinacije kulturnog turizma, Šibenik, 2013.

4.4. SWOT analiza

Ovo poglavlje prikazuje SWOT analizu elemenata kulturne baštine grada Šibenika. Iz provedenog istraživanja u suradnji s Turističkom zajednicom grada Šibenika zaključuje se kako su glavne snage šibenskog kulturnog turizma: bogata kulturno-povijesna baština, spomenici uključeni u UNESCO-ov popis kulturne baštine, bogatstvo ponude kulturnih događaja, pozitivno društvo za razvoj kulturnog turizma, podrška razvoja kulturnog turizma od lokalne zajednice.

Prilike za poboljšanje kulturnog turizma su: turisti koji dolaze u Hrvatsku žele više ponuda i spremni su to platiti, strateški projekti grada Šibenika pozitivno utječu na razvoj kulturnog turizma, EU fondovi podržavaju projekte održivog razvoja u koje spada kulturni turizam.

Kulturni turizam može imati negativne posljedice: ako nije dobro osmišljen, može uništiti lokalnu kulturnu baštinu. Kako bi se rizici sveli na minimum, potrebno je sagledati slabosti i prijetnje okruženja. Slabosti kulturnog turizma su: nedovoljna valorizacija kulturne baštine, nerazvijen imidž kulturne destinacije, nedovoljna suradnja kulturnog i turističkog sektora, nepostojanje jasne strategije, nedovoljna razvijenost kulturnih statistika, nedovoljna zajednička promocija. Analiza je izrađena u konzultacijama s Turističkom zajednicom grada Šibenika.

Snage	Slabosti
<ul style="list-style-type: none">• Postojanje Katedrale sv. Jakova i Tvrđave sv. Nikole kao UNESCO zaštićenih dobara• Postojanje tvrđava kao kulturnog nasljeđa grada• Bogata kulturno-povijesna baština• Ponude kulturnih događaja• Podrška razvoja kulturnog turizma• Pozitivno društvo za razvoj kulturnog turizma	<ul style="list-style-type: none">• Zbog UNESCO-ve zaštite Katedrale sv. Jakova potrebno je svakih pet godina obnavljati plan upravljanja što nije slučaj• Neiskorištene tvrđave• Nerevitalizirana jezgra grada• Nedovoljna valorizacija kulturne baštine• Nerazvijen imidž kulturne destinacije• Nedovoljna razvijenost kulturnih statistika• Nedovoljna zajednička promocija

Prilike	Prijetnje
<ul style="list-style-type: none"> • Izrada studije revitalizacije Stare gradske jezgre • Iskorištavanje kulturnih resursa za daljnji razvoj turizma i brendiranje grada • Turisti koji žele više ponuda i spremni su platiti • Strateški projekti Šibenika • Podrška EU fondova 	<ul style="list-style-type: none"> • Odljev stanovništva iz stare gradske jezgre • Smanjena motivacija mladih za povratak u grad

5. ZAKLJUČAK

Šibenik je poznat po bogatoj kulturnoj baštini koja ima veliki potencijal za daljnje iskorištavanje, odnosno valorizaciju. Kulturna baština grada Šibenika, jedinog grada u Hrvatskoj koji ima dva lokaliteta na listi svjetske baštine.

Ovaj završni rad na temu „Valorizacija kulturne baštine grada Šibenika kroz održivi turizam“ izrađen je s namjerom da se pokažu inovativni modeli potencijalne valorizacije kulturne baštine Šibenika. Kako je vidljivo iz ovog rada, kulturna baština Šibenika može biti valorizirana na inovativne načine koji su predloženi u završnom dijelu rada. Svaki narod ima svoju kulturnu baštinu koja ga čini posebnim, bila ona materijalna ili nematerijalna. U uvodnom dijelu rada, uz definiciju ključnih pojmova, istaknuta je važnost održivog razvoja kulturnog turizma, kako se ne bi degradirao okoliš, nego na pametan način raspolagalo resursima turističke destinacije koja upravlja njima. Drugi dio rada pokazuje kako je Šibenik bogat kulturnim potencijalom koji se može valorizirati, kao što je katedrala sv. Jakova, šibenske tvrđave, starogradska jezgra i dr. Sva ova kulturna baština ima potencijal da se prenamijeni na nove načine koji mogu pridonijeti kulturnom imidžu grada Šibenika. Središnji dio rada pokazuje kako već postoje modeli potencijalne valorizacije kulturne baštine grada Šibenika, što znači da i stanovnici grada vide priliku za poboljšanjem kulturne slike grada. Iz ponuđenih primjera valorizacije uočljivo je da se lokalna baština interpretira korištenjem inovativne tehnologije virtualne stvarnosti kako bi se posjetiteljima pružio interaktivni dojam kulturne baštine, sa željom da im se ona približi na zanimljiv način.

U zadnjem dijelu rada navode se inovativni primjeri potencijalne valorizacije elemenata šibenske kulturne baštine. Šibenska kulturna baština podijeljena je na tri glavna dijela: staru jezgru grada u kojoj se nalazi Crkva, muzej, palača i kazalište, tvrđavu koja se nalazi na moru i kanal koji je okružuje te tvrđave na kopnu koje imaju svoj potencijal. Inovativni modeli valorizacije su dizajnirani da ne naruše postojeće elemente kulturne baštine, već da se ideje ukomponiraju u dizajn samih elemenata bez narušavanja njihove vrijednosti što se može zaključiti iz SWOT analize prikazom snaga i slabosti. Također, rezultati provedenog istraživanja pokazuju da Šibenik predstavlja model dobre prakse u valorizaciji fortifikacijske baštine.

Literatura:

Knjige:

1. Čuzela Josip, Šibenski fortifikacijski sustav, Šibenik, 2005.
2. Dujmović Mauro, Kultura turizma, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2014.
3. Geić Stanko, Organizacija i politika turizma, Split 2007.
4. Golja Tea, Menadžment u kulturi i turizmu, Pula 2016.
5. Jadrešić Vlatko, Turizam u interdisciplinarnoj teoriji i primjeni, Zagreb, 2001.
6. Jelinčić D.A., Abeceda kulturnog turizma, MEANDARMEDIA Zagreb, 2008.
7. Kombol Tonka Pančić, Selektivni turizam, Rijeka, 2000.
8. Kušen Eduard, Turistička atrakcijska osnova, Zagreb 2002.
9. Matković Hrvoje, Šibensko-kninska županija, Šibenik 2002.
10. Projekt: Revitalizacija Tvrđave sv. Mihovila, razvoj branda grada Šibenika kao prvorazredne destinacije kulturnog turizma, Šibenik, 2013.
11. Ravkin Radoslava, Sociološki aspekti turističke kulture, Pula 1983.
12. Vujić Vidoje, Održivi razvoj turizma, Rijeka, 2005.
13. Vukonić B., Keča K., 2001., Turizam i razvoj, Mikrorad d.o.o. Zagreb

Internetski izvori:

1. Katedrala sv. Jakova, <http://www.sibenska-biskupija.hr/katedrala-svetog-jakova/>, 18.9.2019.
2. Šibenska vijećnica, <https://www.sebenico.com/our-works/sibenska-vijecnica-i-casino/>, 19.8.2019.
3. Šibenski portal, Kneževa palača, <https://sibenskiportal.rtl.hr/kolumne/od-gradskog-kneza-do-gradskog-muzeja/>, 19.8.2019.
4. Šibenski portal, Šibenski muzej, <https://sibenskiportal.rtl.hr/kolumne/od-gradskog-kneza-do-gradskog-muzeja/>, 19.8.2019.
5. Muzej grada Šibenika, http://www.muzej-sibenik.hr/hrv/o_muzeju.asp, 19.8.2019.
6. Zaštićene vrijednosti Šibenika, Tvrđava sv. Nikole, <http://www.zasticenapodrucja.com/hr/sibensko-kninska/kulturna-bastina/>, 19.8.2019.
7. Tvrđava sv. Mihovila, <https://www.putovnica.net/odredista/hrvatska/sibenik/sto-posjetiti-znamenitosti-u-sibeniku/tvrdava-svetog-mihovila>, 19.8.2019.
8. Šibenik info, Tvrđava sv. Mihovila, <https://www.sibenik-info.hr/tvrdava-sv-mihovila/>, 20.8.2019.

9. Turistička zajednica grada Šibenika, Tvrđava sv. Ivana, <https://www.sibenik-tourism.hr/?lokacije=tvrđava-sv-ivana&id=5>, 20.8.2019.
10. Šibenik IN, Tvrđava Barone/Šubićevac, <https://www.sibenik.in/sibenik/sibencani-suje-znali-kao-subicevac-i-forticu-a-neki-kazu-da-je-ime-dobila-po-mletackom-placeniku/54868.html>, 20.8.2019.
11. Civitas Sacra, <http://civitas.sacra.sibenska-biskupija.hr/>, 21.8.2019.
12. Projekt: „Turistička valorizacija tvrđave sv. Nikole, <http://sibensko-kninska-zupanija.hr/arhiva-novosti/predstavljen-projekt-turistika-valorizacija-tvrave-sv-nikole-u-kanalu-sv-ante/2233.html>, 21.8.2019.
13. Turistička valorizacija Tvrđave sv. Nikole, <https://www.kanal-svetog-ante.com/hr/eu-projekti/turisticka-valorizacija-tvrave-sv-nikole>, 21.8.2019.
14. Valorizacija kanala sv. Ante, <http://arhiva.strukturnifondovi.hr/turisticka-valorizacija-kanala-sv-ante-u-sibeniku>, 21.8.2019.
15. Turistička valorizacija tvrđave Barone, <http://www.sibenik.hr/projekti/turisticka-valorizacija-tvrave-barone>, 22.8.2019.
16. Ponude obnove Tvrđave sv. Ivana, <https://www.sibenik.in/sibenik/stiglo-5-ponuda-za-obnovu-tvr-ave-sv-ivana-najniza-je-za-vise-od-10-milijuna-kuna-premasila-procijenjenu-vrijednost-projekta/102393.html>, 22.8.2019.
17. Obnova Tvrđave sv. Ivana, <https://www.sibenik.in/sibenik/na-vidiku-je-pocetak-obnove-tvr-ave-sv-ivana-vrlo-brzo-krecu-radovi-a-procjena-je-da-ce-sve-biti-gotovo-kroz-2-godine/105886.html>, 22.8.2019.
18. Projekt revitalizacije tvrđave sv. Ivana, <https://www.tvrdjava-kulture.hr/hr/tvrđava-svetog-ivana/projekt-revitalizacije/>, 22.8.2019.
19. Situs d.o.o. – Šibenik, Sveti mihovil, idejno rješenje ljetne pozornice (siječanj 2010.), <file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/SVETI%20MIHOVIL.pdf>, (preuzeto 22. kolovoza.), slajdovi 3, 5, 6
20. Šibenik IN, Cisterne na sv. Mihovilu, <https://www.sibenik.in/sibenik/cisterne-na-sv-mihovilu-nudit-ce-posjetiteljima-intezivan-virtualni-dozivljaj-pogledajte-video!/111147.html>, 23.8.2019.
21. Šibenik News, <https://mok.hr/vijesti/item/25597-sibenik-razvija-eu-projekt-za-turisticku-valorizaciju-kulturne-bastine>, 29.8.2019.
22. Tportal.hr, Budućnost Dalmacije, <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/pogledajte-genijalnu-ideju-za-dalmaciju-buducnosti-20170121>, 29.8.2019.

Popis slika:

1. Slika br. 1 Utvrda Gvozdansko.....	5
2. Slika br. 2 Katedrala sv Jakova.....	10
3. Slika br. 3 Šibenska vijećnica.....	11
4. Slika br. 4 Kneževa palača u Šibeniku.....	13
5. Slika br. 5 Šibensko kazalište.....	14
6. Slika br. 6 Tvrđava sv. Nikole.....	17
7. Slika br. 7 Tvrđava sv. Mihovila.....	19
8. Slika br. 8 Tvrđava sv. Ivana.....	20
9. Slika br. 9 Tvrđava Barone.....	21
10. Slika br. 10 Virtualni prikaz tvrđave Barone.....	25
11. Slika br. 11 Amfiteatar u tvrđavi sv. Mihovila.....	27

SAŽETAK

Naslov ovog završnog rada je: „Valorizacija kulturne baštine grada Šibenika kroz održivi turizam“. Cilj samog rada bio je prikazati potencijalne modele valorizacije elemenata kulturne baštine grada Šibenika, pazeći na održivost turizma, odnosno na to da se ne naruši važnost ključnih kulturnih resursa. Prvi dio rada fokusirao se na osnovne pojmove kao što su bila kulturna baština i održivi turizam, te je ukratko prikazan njihov utjecaj u Hrvatskoj. Drugi dio rada je detaljno obradio ključne elemente kulturne baštine: katedralu sv. Jakova, fortifikacijski sustav i starogradsku jezgru te prikazao njihov značaj za grad. Treći dio rada prikazao je već realizirane modele valorizacije ključnih kulturnih resursa, kao i one koji će se tek implementirati. Na kraju rada nalazi se zaključak koji je ukratko prikazao sve važne elemente ovog rada. Rezultati provedenog istraživanja ukazuju da Šibenik predstavlja model dobre prakse u valorizaciji fortifikacijske baštine, koji mogu koristiti i drugi hrvatski povijesni gradovi.

SUMMARY

The title of this final thesis is: „The valorization of the cultural heritage of Šibenik through sustainable tourism“. The goal of this thesis was to show the potential models of valorization of the key cultural elements of Šibenik, keeping in mind the sustainability of tourism, respectively on keeping the importance of key cultural resources. The first part of the thesis focused on basic terms such as cultural heritage, or sustainable tourism, and briefly showed their influence in Croatia. The second part of the thesis elaborated on the key elements of the cultural heritage: the cathedral of st. Jakov, the fortification system and the old town, and showed their meaning to the city. The third part of the thesis showed the realized models of valorization of the key cultural resources, as well as the ones that have yet to be implemented. At the end of the thesis there is a conclusion which summarized all of the important elements of this thesis. The results of the conducted research show that Šibenik presents a model of good practice in the valorization of fortifications, which can be used in every other croatian historical city.